

Helene Uri

De beste blant oss

Gyldendal 2006, 438 s.

Helene Uris nye roman *De beste blant oss* er blitt tilgodesett med svært mye oppmerksomhet allerede før utgivelsen. Forfatteren har figurert jevnlig i dagspressen og historien om hvordan hun valgte å si opp sin stilling som førsteamanuensis i lingvistikk ved Universitetet i Oslo er etterhvert blitt allment kjent. Den refereres endatil på baksideteksten, i flukt med bokens resymé, der det nokså tendensiøst heter: "*De beste blant oss* er en roman. Det meste som står i den er løgn. Men denne beretningen kunne ikke blitt til om hun hadde hatt en annen arbeidsplass". Denne forkunnskapen er selvsagt ikke nødvendig for å ha utbytte av å lese Uris roman, men står heller ikke i veien for å legge et ekstra tolkningsfilter over den, i utgangspunktet, nokså enkle fortellingen - noe både forfatter og forlag synes å være på det rene med.

Romanens hovedperson er den begavede unge språkforskeren Pål Bentzen ved Institutt for futuristisk lingvistikk ved Universitetet i Oslo. Han er en fascinert og utilslørt beundrer av den middelaldrende professor Edith Rinkel som jobber på samme sted. Edith Rinkel, som i romanen for det meste omtales som Rinkel, fremstår som en usedvanlig dyktig og tiltrekkende karakter og hennes interesse for faget, bier og unge menn regnes som hennes vesentligste personlige egenskaper. Romanens siste sentrale skikkelse er den unge og vakre post.doc.-stipendiaten Nanna Klev, som Pål Bentzen forelsker seg hodestups i. Nanna viser seg å sysle med et revolusjonerende lingvistisk prosjekt og Påls spisskompetanse gjør at han blir involvert i å føye den siste brikken på plass i Nannas ambisiøse prosjekt. Handlingen i romanen foregår over syv måneder og er i hovedsak lagt til Universitetet i Oslo, med et knippe tilbakeblikk både når det gjelder Pål og Edith Rinkel. Tilbakeblikkene er åpenbart ment å skulle befeste disses sentrale posisjoner innenfor handlingsforløpet gjennom en mere utfyllende karakteristikk av dem enn hva som tilfaller det øvrige persongalleriet. Denne intensjonen lykkes dessverre bare delvis.

Svakheten ved romanen er nemlig nettopp karaktertegningen. Der rekken av bipersoner fremstår som forventet enkle, endimensjonale og stereotype - er det synd å måtte slå fast at denne karakteristikken til en

viss grad også kan sies å gjelde de tre hovedpersonene. Særlig gjelder dette Nanna Klev, som alt i alt ikke fremstår som særlig mye annet enn utrolig vakker, begavet og, forstår vi etterhvert, svært ambisiøs. Hvorfor hun og Pål Bentzen skulle føle en slik gjensidig tiltrekning ovenfor hverandre fremstår som nokså umotivert, bortsett fra at de deler den samme portefølje av skjønnhet og dyktighet. En dyktighet som forøvrig stilles i et nokså (tilsiktet, må man tro) komisk skjær, for eksempel når de deler lyddusj i instituttets moderne korridor:

De står tett inntil hverandre og lar de franske ordene regne over seg: *La pensée est comme une nébuleuse où rien n'est nécessairement délimité.*- For dette er jo Saussure, sier Pål, og han liker så godt å stå tett inntil Nannas spinkle kropp og forklare henne ting, at det er så vidt han får stoppet seg selv idet han påbegynner en setning om hvem Saussure er, noe som hadde vært en grov fornærmelse overfor Nanna. For det eksisterer selvsagt ingen lingvister som ikke kjenner til Ferdinand de Saussure, sveitseren som regnes som grunnleggeren av den europeiske strukturalismen. I stedet spør han om han skal oversette. Nanna nikker:

- "Tanken er som en stjernetåke, der ingenting nødvendigvis er avgrenset."
- Nydelig, sier Nanna og øynene hennes er store og blanke. - Saussures poeng kjenner jeg jo; Det er først når tanken ikles språkdrakt, at den blir tydelig.
- Mhm. Tanken eksisterer egentlig ikke før den verbaliseres, gjentar Pål sakte og ser undersøkende på henne. (172)

Det er nærliggende å tro at forfatteren her har ment å illustrere de to karakterenes felles lingvistiske pasjon, men det fremstår likevel som noe komisk at to så begavede personer finner hverandre i suset av lingvistiske klisjéer. Dette gjelder forøvrig majoriteten av de vitenskapelig funderte betraktninger som romanen fremmer. Årsaken til dette skyldes selvsagt verken forfatterens eller karakterenes (presumptivt) manglende kunnskap, men er vel snarere motivert av å skulle fremstå forståelig for et bredt publikum: I ønsket om å skape en troverdig, og samtidig forståelig, setting for alle de ikke-lingvister som nærmer seg romanen har forfatteren vært nødt til å ofre noe av karakterenes faglige ære ved å la dem henfalle til det som i grove trekk minner om et påpyntet grunnfagpensum.

Paradoksalt nok virker nemlig den akademiske settingen tidvis noe begrensende og forflatende for skildringen av de sentrale karakterene. Universitetssettingen blir allerede tidlig i romanen etablert som et sted for alle de stereotypiene man kunne regne med knyttet til ulike institutter og akademiske typer. I tillegg til den vakre, Edith Rinkel som helt fra barndommen har vært uinteressert i familiære relasjoner og Pål Bentzen, høflig, morsbundet og sjarmerende, skisseres hierariket innad på lingvistikk opp (syntaktikerne regjerer på toppen av det interne hierarkiet), målfolket går kledd i bunad, riksmålsmannen har blådress og andrespråkforskerne er kranglete kvinner. På en fest på instituttet ekspliseres alle de stereotypiene som romanen så langt bare har antydnet:

Nordistene snakker norrønt, romanistene snakker latin, anglisakserne snakker gammelengelsk, og slavistene kirkeslavisk. På urdu er det bare én ansatt, så hun har ingen å snakke sanskrit med, men det antas at alkoholen har samme lingvisk-regressive virkning på henne også. Pål hadde engang en hypotese om at hvis man bare fortsatte og fortsatte å gi språkhistorikerne alkohol, ville de til slutt gå så langt tilbake at man kunne rekonstruere det ukjente indoeuropeiske urspråket. (391)

De beste karaktertegnene dukker, etter min mening, opp i de øyeblikk personene beveger seg utenfor av universitetet. Edith Rinkel fremstår tydeligst når hun og den unge elskeren er i Australia eller når hun treffer bestevenninnen Rita. Påls karakter vokser på de møter han har med kameraten Morten og til dels også ved de ukentlige besøkene hos moren, selv om akkurat hennes status som forfatter av serieromaner virker noe umotivert.

Stilistisk sett er romanen preget av en treghet i åpningen som primært skyldes fortellerens mange metanarrative kommentarer og de stadige frempek (som forøvrig sjelden tas opp igjen). Romanen insisterer på sin status som fiksjonell, et fokus det er lett å se i forbindelse med dens behov for å distansere seg fra den noe reduktive betegnelsen *nøkkelroman* som åpenbart ligger nært. Men disse forsøkene på å skape en intrikat narrativ fremtillingsform virker bare forstyrrende for en roman hvis plot i alt vesentlig snart står frem som gjennomgående satirisk og enkelt. De innledende metanarrative bemerkningen innledningsvis tar sikte på et stil- og handlingsleie som

romanen ellers ikke synes innstilt på, og virker alt i alt bare komisk pretensiøst. Slike metanarrative kommentarer blir borte etterhvert som handlingen skrider frem, og det synes da også å være en omvendt korrespondanse mellom graden av narrative "eksperimenter" og handlingsmessig vellykkethet.

De beste blant oss er en underholdende og enkel roman. Til tross for et litt monotont og forutsigbart midtparti, skal den ha ros for å greie å løfte seg mot slutten og etterhvert fremstå som en ekte *pageturner*. Og sluttkapitlet er både godt fortalt, spennende og, ikke minst, det har et overraskelsesmoment som virkelig løfter romanen. Helene Uri virker å skrive lett og store deler av romanen fremstår som svært velskrevet. Boken virker i det hele tatt som et overskuddshorn og er preget av en, forhistorien tatt i betraktning, kanskje ful, men likefullt ekte skriveglede. Flyten og underholdningen til tross, dette er ingen stor roman i noen annen betydning enn hva gjelder formatet. De nesten 500 sidene gir utmerket tidtrøyte, men egner bare i liten grad å skape varige karakterer eller innsikter. Forfatterens utstrakte bruk av ironi og de nokså skjematiske tegnede karakterene, gjør at jeg mistenker henne for heller ikke å ha ønsket å skrive noe annet enn det romanen faktisk fremstår som.

I den grad *De beste blant oss* utgjør en *forskjell*, for å bruke et stort ord, må det være i kraft av å henlede oppmerksomheten mot en sviktende etisk standard ved høyere utdanningsinstitusjoner både hva angår forskning, egnede omgangsformer og ansettelsespraksis. Men romanens egen karikerte, satiriske og overfladiske tone tar brodden av det som kunne vært tolkningsmessig krutt. Romanen synes ikke å ta mål av seg til å ta noe oppgjør med nedrighetene, verken de knyttet til forskning eller ansettelsesprosedyrer. Den later heller ikke til å ønske å rette en mere generell og dyptpløyende oppmerksomhet mot de ulike eksistensielle valg- og konfliktsituasjoner forskere og andre universitetsansatte kan konfronteres med. *De beste blant oss* synes å ta høyde for å underholde og det gjør den da også i all sin handlingsfylde og språklige virtuositet. Men den verken berører eller provoserer tilstrekkelig til at det er sannsynlig at den blir stående som særlig interessant etter at forfatterens eget, problematiske forhold til sin tidligere arbeidsgiver er glemt. Og plassen til den Store norske, moderne universitetsromanen, står fortsatt ledig.

Linda Hamrin Nesby